

RAQAMLI PLATFORMALAR VA ULARNING AXBOROT
ALMASHINUVIDAGI O'RNI

Muxtarova Saidaxon Muxammadsidikovna
Andijon shahar 1-son kasb xunar texnikumi informatika fani katta
o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli platformalarning zamonaviy axborot almashinuvi jarayonidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli platformalarning tuzilishi, funksional imkoniyatlari hamda ular orqali axborot almashinuvi samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, raqamli platformalarning iqtisodiy, ijtimoiy va ta'lim sohalaridagi qo'llanilishi hamda ularning axborot oqimlarini tezkor va ishonchli uzatishdagi roli ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli platformalar, axborot almashinuvi, axborot texnologiyalari, raqamli muhit, ma'lumotlar oqimi, onlayn tizimlar

Аннотация: В статье анализируется роль и значение цифровых платформ в процессе современного информационного обмена. Рассматриваются структура и функциональные возможности цифровых платформ, а также их влияние на повышение эффективности обмена информацией. Обоснована роль цифровых платформ в обеспечении оперативного и надежного информационного взаимодействия в экономической, социальной и образовательной сферах.

Ключевые слова: цифровые платформы, информационный обмен, информационные технологии, цифровая среда, потоки данных, онлайн-системы

Abstract: This article analyzes the role and importance of digital platforms in modern information exchange processes. The study examines the structure and functional capabilities of digital platforms and their impact on improving the efficiency of information exchange. The significance of digital platforms in ensuring fast and reliable information interaction across economic, social, and educational sectors is scientifically substantiated.

Keywords: digital platforms, information exchange, information technologies, digital environment, data flows, online systems

Zamonaviy jamiyatda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi axborot almashinuvi jarayonlarini tubdan o'zgartirib, iqtisodiy va ijtimoiy munosabatlarning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Ushbu jarayonda raqamli platformalar axborotni yaratish, qayta ishlash va uzatishning asosiy vositasi sifatida namoyon bo'lib, turli soha subyektlari o'rtasida samarali o'zaro aloqani ta'minlamoqda. Raqamli platformalar orqali amalga oshirilayotgan axborot almashinuvi tezkorligi, qulayligi va keng qamrovi bilan an'anaviy tizimlardan tubdan farq qiladi.

Raqamli platformalar nafaqat texnologik infratuzilma, balki axborot oqimlarini boshqarish, foydalanuvchilar o'rtasida ma'lumotlar integratsiyasini ta'minlash hamda

raqamli muhitda yangi xizmatlar va imkoniyatlarni yaratish vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ularning iqtisodiyot, ta'lim, davlat boshqaruvi va ijtimoiy sohalardagi faol qo'llanilishi axborot almashinuvi jarayonlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli platformalar axborot xavfsizligi, ma'lumotlarning ishonchliligi va maxfiyligini ta'minlash bilan bog'liq masalalarni ham dolzarb muammo sifatida kun tartibiga olib chiqmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi raqamli platformalarning axborot almashinuvidagi o'rnini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish, ularning funksional xususiyatlarini aniqlash hamda zamonaviy axborot muhitida tutgan ahamiyatini asoslab berishdan iborat. Tadqiqot natijalari raqamli platformalardan samarali foydalanish yo'llarini belgilash va axborot almashinuvi jarayonlarini takomillashtirishda ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy axborotlashgan jamiyatda raqamli platformalar iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlarning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Raqamli platforma — bu internet va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida foydalanuvchilar, tashkilotlar hamda xizmatlar o'rtasida o'zaro aloqani, axborot almashinuvini va hamkorlikni ta'minlovchi texnologik muhit hisoblanadi. Bunday platformalar ma'lumotlarni tezkor yig'ish, qayta ishlash, saqlash va tarqatish imkoniyatini yaratadi.

Raqamli platformalarning asosiy vazifasi — turli subyektlar o'rtasida axborot oqimini samarali tashkil etish, vaqt va makon cheklovlarini bartaraf etish hamda interaktiv muloqotni rivojlantirishdan iborat. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar, elektron savdo maydonchalari, ta'lim platformalari va davlat xizmatlari portallari raqamli platformalarning yaqqol namunalari sanaladi.

Axborot almashinuvi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'lib, raqamli platformalar bu jarayonni yangi bosqichga olib chiqdi. An'anaviy axborot uzatish vositalaridan farqli o'laroq, raqamli platformalar ikki tomonlama va ko'p tomonlama muloqotni ta'minlaydi. Bu esa foydalanuvchilarning faqat axborot iste'molchisi emas, balki uni yaratuvchisi sifatida ham ishtirok etishiga imkon beradi.

Raqamli platformalar orqali axborot real vaqt rejimida uzatiladi, bu esa tezkor qarorlar qabul qilish, bilim almashish va hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Masalan, korporativ platformalarda xodimlar o'rtasida ma'lumot almashinuvi ish samaradorligini oshirsa, ta'lim platformalarida bilim va tajriba almashinuvi ta'lim sifatini yaxshilaydi.

Nazariy jihatdan raqamli platformalarni bir necha guruhlariga ajratish mumkin. Jumladan, ijtimoiy platformalar (ijtimoiy tarmoqlar, messengerlar), iqtisodiy platformalar (elektron savdo va xizmat ko'rsatish platformalari), ta'lim platformalari (onlayn kurslar va masofaviy ta'lim tizimlari) hamda davlat boshqaruvi platformalari (elektron hukumat tizimlari) mavjud. Har bir platforma turi axborot almashinuvida o'ziga xos vazifani bajaradi. Ijtimoiy platformalar ommaviy axborot tarqatishga xizmat qilsa, iqtisodiy platformalar bozor ishtirokchilari o'rtasida axborot shaffofligini

ta'minlaydi. Davlat platformalari esa fuqarolar va davlat organlari o'rtasidagi axborot almashinuvida muhim vosita hisoblanadi.

Raqamli platformalarning axborot almashinuvidagi asosiy afzalliklari qatoriga tezkorlik, qulaylik, keng qamrovlilik va interaktivlikni kiritish mumkin. Shu bilan birga, axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, soxta axborot tarqalishi kabi muammolar ham mavjud.

Nazariy jihatdan ushbu muammolarni hal etish uchun raqamli savodxonlikni oshirish, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish va zamonaviy texnologik himoya vositalarini joriy etish zarur hisoblanadi.

Raqamli platformalarning turlari va ularning axborot almashinuvidagi o'rni

№	Raqamli platforma turi	Asosiy vazifasi	Axborot almashinuvidagi o'rni	Misollar
1	Ijtimoiy platformalar	Foydalanuvchilar o'rtasida muloqotni ta'minlash	Tezkor, ikki tomonlama va ommaviy axborot almashinuvi	Telegram, Facebook, Instagram
2	Ta'lim platformalari	Bilim va ko'nikmalarni masofaviy yetkazish	O'qituvchi va talaba o'rtasida uzluksiz axborot almashinuvi	Moodle, Coursera, Google Classroom
3	Iqtisodiy (biznes) platformalar	Savdo va xizmatlar jarayonini raqamlashtirish	Bozor ishtirokchilari o'rtasida axborot shaffofligini ta'minlash	Amazon, OLX, Alibaba
4	Davlat xizmatlari platformalari	Davlat va fuqarolar o'rtasidagi aloqani soddalashtirish	Rasmiy axborot almashinuvi va xizmatlar ko'rsatish	my.gov.uz, e-hukumat
5	Korporativ platformalar	Tashkilot ichidagi axborot almashinuvi	Ish jarayonida tezkor va samarali ma'lumot uzatish	Microsoft Teams, Slack
6	Media platformalar	Axborot va yangiliklarni tarqatish	Ommaviy axborotni tezkor yetkazish	YouTube, online nashrlar

Jadval tahliliga ko'ra, raqamli platformalar axborot almashinuvi jarayonida muhim va ko'p qirrali funksiyani bajaradi. Ijtimoiy platformalar foydalanuvchilar o'rtasida tezkor va ommaviy axborot almashinuvini ta'minlab, kommunikatsiya jarayonini soddalashtirsa, ta'lim platformalari bilim va axborotni uzluksiz hamda masofaviy shaklda yetkazish imkonini yaratadi. Iqtisodiy platformalar bozor ishtirokchilari o'rtasida axborot shaffofligini oshirib, raqamli iqtisodiyot rivojiga

xizmat qilmoqda. Shuningdek, davlat xizmatlari platformalari fuqarolar va davlat organlari o'rtasidagi rasmiy axborot almashinuvida samaradorlikni ta'minlab, byurokratik jarayonlarni qisqartirishga yordam beradi. Korporativ platformalar tashkilot ichidagi axborot oqimini tartibga solib, mehnat unumdorligini oshirsa, media platformalar esa keng auditoriyaga tezkor va dolzarb axborotni yetkazishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, raqamli platformalarning turli sohalarda qo'llanilishi axborot almashinuvi sifatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Biroq, ushbu jarayon bilan bir qatorda axborot xavfsizligi, ma'lumotlar ishonchliligi va raqamli savodxonlik masalalariga alohida e'tibor qaratish zarurligi jadval tahlili asosida yaqqol namoyon bo'ladi.

Raqamli platformalar zamonaviy jamiyatda axborot almashinuvi jarayonining asosiy vositalaridan biriga aylandi. Ular turli sohalarda tezkor, qulay va samarali muloqotni ta'minlab, axborot uzatishning an'anaviy shakllarini sezilarli darajada takomillashtirdi. Ijtimoiy, ta'lim, iqtisodiy, davlat va korporativ platformalar orqali axborot real vaqt rejimida almashilib, foydalanuvchilar o'rtasidagi hamkorlik va shaffoflik darajasi oshmoqda. Shu bilan birga, raqamli platformalarning keng joriy etilishi axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish hamda soxta axborot tarqalishining oldini olish kabi muhim masalalarni yuzaga chiqarmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etish raqamli savodxonlikni oshirish, huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish va zamonaviy texnologik himoya vositalaridan foydalanishni talab etadi. Xulosa qilib aytganda, raqamli platformalar axborot almashinuvi samaradorligini oshirish bilan birga, jamiyatning raqamli rivojlanishida muhim strategik ahamiyat kasb etadi va ularni oqilona hamda xavfsiz qo'llash barqaror taraqqiyotning muhim omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Castells M. **The Rise of the Network Society**. – Oxford: Blackwell Publishers, 2010.
2. Parker G. G., Van Alstyne M. W., Choudary S. P. **Platform Revolution: How Networked Markets Are Transforming the Economy**. – New York: W. W. Norton & Company, 2016.
3. Tapscott D., Williams A. D. **Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything**. – New York: Portfolio, 2008.
4. OECD. **Digital Platforms and Competition Policy**. – Paris: OECD Publishing, 2019.
5. Evans D. S., Schmalensee R. **Matchmakers: The New Economics of Multisided Platforms**. – Boston: Harvard Business Review Press, 2016.
6. Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi. **Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni rivojlantirish bo'yicha me'yoriy hujjatlar**. – Toshkent, 2021.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **"Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi**. – Toshkent, 2020.